
Cseh Gergő Bendegúz

Beszámoló a Levéltári Szakfelügyelet 2022. évi munkájáról és ellenőrzési tapasztalatairól

A Levéltári Szakfelügyelet 2021. évi tevékenysége

A Levéltári Szakfelügyelet 2021-ben is a Levéltári Kollégiumról és a levéltári szakfelügyeletről szóló 7/2002. (II. 27.) NKÖM rendelet alapján végezte tevékenységét, és a hazai közlevéltárakban, valamint a nyilvános magánlevéltárakban ellenőrizte az 1995. évi LXVI. törvényben (Ltv.), valamint a 27/2015. (V. 27.) EMMI rendeletben (R.) megfogalmazott szakmai követelmények teljesülését.

A szakfelügyelet 2021. évi ellenőrzési munkájának alapját a vezető szakfelügyelő által összeállított, a Levéltári Kollégium egyetértésével és az Emberi Erőforrások Minisztérének jóváhagyásával kiadott Ellenőrzési Terv képezte, amelyet minden hazai működő közlevéltár és nyilvános magánlevéltár előzetesen megkapott.

Az ellenőrzésbe bevont levéltárak körét – az elmúlt évek gyakorlatához hasonlóan – a Magyar Nemzeti Levéltár által az Ltv. 17. § (2) c) pontja szerint vezetett nyilvántartás határozta meg. Ebben a nyilvántartásban továbbra sem szerepel az Ltv-ben nevesített Földügyi és Távérzékelési Levéltár, ezért a vizsgálat erre az intézményre nem terjedt ki. A tavalyi évhez képest az ellenőrzött közlevéltárak száma kettővel emelkedett: a győri Széchenyi István Egyetem Levéltára, illetve a Kőszegi Városi Levéltár bekerült a nyilvántartásba és ezzel a szakfelügyelet vizsgálati körébe is. Mindezek alapján a vezető szakfelügyelő és a közlevéltári szakfelügyelők ebben az évben összesen 52 hazai közlevéltárat ellenőriztek, illetve minősítették azok raktárait.

A 40 hazai nyilvános magánlevéltárat két magánlevéltári szakfelügyelő ellenőrzi. Az ellenőrzési stratégia alapján a nyilvános magánlevéltárak teljes körét három év alatt ellenőrzi a szakfelügyelet, ezután új tematika alapján új ellenőrzési ciklus kezdődik. Ebben a hároméves ciklusban a levéltárak személyi ellátottságának alakulásával, a levéltári honlapok információtartalmával és az illetékességből történő iratátvételek helyzetével foglalkozik a szakfelügyelet. 2022-ben a következő nyilvános magánlevéltárak ellenőrzésére került sor:

- Baptista Levéltár
- Evangélikus Országos Levéltár
- Magyarországi Református Egyház Zsinati Levéltára
- Orosházi Evangélikus Gyülekezet Levéltára
- Politikatörténeti és Szakszervezeti Levéltár
- Szarvas-Ótemplomi Evangélikus Egyházközség Levéltára

- Kecskeméti Református Egyházközség Levéltára
- Ciszterci Nővérek Boldogasszony Háza Monostor Levéltára (Kismaros)
- Egri Főegyházmegyei Levéltár
- Görögkatolikus Püspöki Levéltár
(Hajdúdorogi Főegyházmegye Levéltára, Debrecen)
- Debrecen-Nyíregyházi Egyházmegyei Levéltár (Debrecen)
- Jézus Társasága Magyar Tartománya Központi Levéltára (Budapest)
- Piarista Rend Magyar Tartománya Központi Levéltára (Budapest)
- Váci Püspöki és Káptalani Levéltár

A vizsgálatokról készült jelentéseket a levéltár vezetőjének esetleges kiegészítő véleményével együtt a szakfelügyelők elküldték a vezető szakfelügyelőnek, aki azt – saját megjegyzéseivel együtt – továbbította a levéltár fenntartójának.

Az év során kizárólag az éves Ellenőrzési Tervben megfogalmazott vizsgálatokat végezte el a Szakfelügyelet, a minisztérium rendkívüli vizsgálat lefolytatását nem rendelte el.

A Levéltári Szakfelügyelet másik fontos feladatköre a levéltári selejtezések ellenőrzése és jóváhagyása. 2022-ben összesen 43 esetben érkezett selejtezési terv, illetve selejtezési jegyzőkönyv az illetékes szakfelügyelőkhöz (alkalmanként több is), akik ezeket véleményezték (szükség esetén ellenőrizték vagy módosításukat kezdeményezték), majd a jogszabályoknak megfelelő terveket és jegyzőkönyveket javaslatukkal együtt továbbították jóváhagyásra a vezető szakfelügyelőnek. Ez a szám hozzávetőlegesen megfelel az elmúlt évek átlagos selejtezési gyakorlatának a közlevéltárakban.

A Levéltári Szakfelügyelet működésének költségeire a minisztérium által biztosított évi 12 millió Ft-os támogatás szolgál, amelyből az év során a Szakfelügyelet személyi juttatására bruttó 10,07 millió Ft-ot, dologi kiadásokra pedig kb. 246 ezer Ft-ot költött a Magyar Nemzeti Levéltár. A fentiekén túl a minisztérium a 2022. évi többletfeladatok elvégzésére 10 millió Ft további támogatást is nyújtott, amelyet a munkában részt vevő kollégák személyi juttatására fordítottak. A szakfelügyelet adminisztrációs feladatait továbbra is a Magyar Nemzeti Levéltár munkatársa, Morvay Diana látja el.

A Levéltári Szakfelügyelet 2022. évi munkaprogramját a vezető szakfelügyelő (dr. Cseh Gergő Bendegúz), kilenc közlevéltári szakfelügyelő (Batalka Krisztina, Katona Klára, dr. Kovács Melinda, Tóth Eszter, dr. Csízi István, dr. Káli Csaba, dr. Jakab Réka, Sáfár Gyula, dr. Sipos András), két magánlevéltári szakfelügyelő (dr. Lakatos Andor, dr. Szabadi István), valamint a szakfelügyeleti titkár (Morvay Diana) hajtotta végre.

A közlevéltárak ellenőrzése

Az Ellenőrzési Terv a 2022. évre a közlevéltárak esetében két feladatot határozott meg: az első félévi ellenőrzés nem igényelt helyszíni vizsgálatot, míg a második félévi vizsgálat végrehajtásához és a raktárminősítés elvégzéséhez a szakfelügyelőnek mindenképpen személyesen kellett ellátogatnia az adott intézménybe.

A közlevéltárak esetében az éves ellenőrzési program az alábbi feladatokat fogalmazta meg:

- Az első félévben a szakfelügyelők olyan adatokat kértek be az adott levéltáraktól, amelyek az iratanyagot őrző épületek, raktárak állapotára, méreteire, befogadóképességére, az őrzött iratanyag mennyiségére és annak változásaira, az esetlegesen bértárolt iratokra, illetve az elektronikus iratanyagokra vonatkoznak. Ez a vizsgálat egyúttal a második félévi raktárminősítés előkészítését is szolgálta.
- A második félévi vizsgálat az ötvenként esedékes raktárminősítés elvégzését jelentette. A raktárminősítést a Magyar Nemzeti Levéltár által kiadott Állományvédelmi Ajánlás alapján, az abban szereplő raktárminősítő adatlap segítségével végezték el a szakfelügyelők.

A 2022. évi első ellenőrzés tapasztalatai a közlevéltárakban

Az Ellenőrzési Tervben megfogalmazott kérdések összesítése alapján a hazai közlevéltárak őrzési körülményeiről az alábbiak állapíthatók meg.

1. *Hány épülettel rendelkezik a levéltár, milyen ezek elhelyezkedése, megközelíthetősége, minden épületnek van-e állandó személyzete?*

A magyarországi közlevéltárak 2022-ben összesen 117 épületet vagy épületrészt használtak iratanyagok őrzésére, átlagosan tehát az intézmények 2-3 ingatlanban működnek. Értelemszerűen ennek döntő többségében, összesen 73 ingatlanban a Magyar Nemzeti Levéltár tagintézményeinek iratai találhatóak. (A legutóbbi, 2017-es raktárminősítés óta az összes levéltári célú épület száma 3-mal, a Magyar Nemzeti Levéltár épületeinek száma 10-zel csökkent.) Fontos tény, hogy az épületek egy része nem csupán levéltári célokat szolgál, hiszen több archívum – elsősorban a felsőoktatási levéltárak – jellemző módon nem rendelkeznek önálló épülettel, csak néhány helyiséggel. Legtöbb épületben – vagy másként fogalmazva legszéttagoltabban – az MNL Csongrád-Csanád, Hajdú-Bihar és Nógrád Vármegyei Levéltárai működnek (egyaránt 7-7 telephellyel), míg négy vármegyei levéltár (Fejér, Heves, Pest, Somogy) egyetlen épületben kezeli összes iratát.

2. *Az egyes épületekben hány különálló iratőrző raktári helyiség található? Mekkora ezek alapterülete, hogyan változott ez az elmúlt öt évben?*

A raktári helyiségek száma szintén tanulságos adat az egyes levéltárak elhelyezési feltételeit illetően, hiszen a széttagoltság, a számos esetben különböző adottságú raktárak fenntartása és a megfelelő körülmények biztosítása jelentős terheket róhat az adott intézményre. (Nyilvánvaló ugyanakkor, hogy önmagában ez az adat sem mérvadó, csak a raktárminősítések eredményével kiegészítve szolgáltatathat releváns információkat.) A hazai közlevéltári struktúra összesen 857 iratőrző raktári helyiséget kezel (ez 83 helyiséggel kevesebb az öt évvel ezelőttnél), ebből a Magyar Nemzeti Levéltár (MNL) 73 épületében összesen 649 raktári helyiségében őriz levéltári anyagokat. A helyiségek

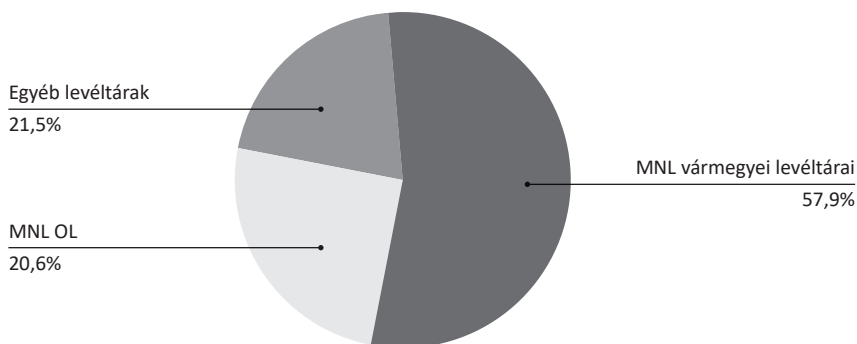
számát tekintve az MNL Hajdú-Bihar Vármegyei Levéltára (84 raktár), a Tolna Vármegyei Levéltár (72 raktár) és a Bács-Kiskun Vármegyei Levéltár (59 raktár) a legtagoltabb, míg a vármegyei levéltárak közül a legkoncentráltabb iratelhelyezést az MNL Heves Vármegyei Levéltára (3 raktár), az MNL Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Levéltára (3 raktár) és az MNL Fejér Vármegyei Levéltára (4 raktár) tudja biztosítani.

Az iratórző raktári helyiségek alapterülete a vizsgált időszakban összesen 98 829 m² volt, ez 1671 m²-rel több, mint 2017-ben. Értelemszerűen ennek döntő többsége, összesen 73 114 m² az MNL iratainak őrzésére szolgál. A változások tekintetében országos viszonylatban elmondható, hogy a vármegyei levéltárak többségében a vizsgált időszakban nem történt változás, viszont több vármegyei levéltárban (Csongrád-Csanád, Győr-Moson-Sopron Vármegye Sopron, Pest) növekedett a hasznosítható raktári alapterület, komolyabb csökkenés pedig az Országos Levéltárban, Baranya és Somogy vármegyében, illetve a Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltárban volt tapasztalható. A kisebb levéltárak raktári alapterülete általában nem változott, kivételt képez ez alól az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL), a Szegedi Tudományegyetem és a Testnevelési Egyetem Levéltára, ahol sikerült növelni a raktározásra használt helyiségek összmeretét.

3. Mennyi a levéltárban őrzött iratanyag összmenyisége, hogyan változott ez az elmúlt öt évben?

2022-ben a magyar közlevéltári hálózat összesen több mint 423 km iratanyagot őrzött (pontosan 423 671 ifm), ez közel 25 km gyarapodást jelent öt év alatt. A teljes közlevéltári iratanyagból a Magyar Nemzeti Levéltár egymaga kezelt közel 332 km-t, ezen belül az Országos Levéltár 87 km-t (86 843 ifm). Az őrzött iratanyag mennyiségét tekintve második legnagyobb hazai közlevéltárunk továbbra is Budapest Főváros Levéltára (BFL) közel 37 km iratanyaggal (36 712 ifm), míg a legkisebb a Magyar Táncművészeti Egyetem Vályi Rózsi Könyvtár, Levéltár és Táncstudományi Kutatóközpont Levéltára (40 ifm).

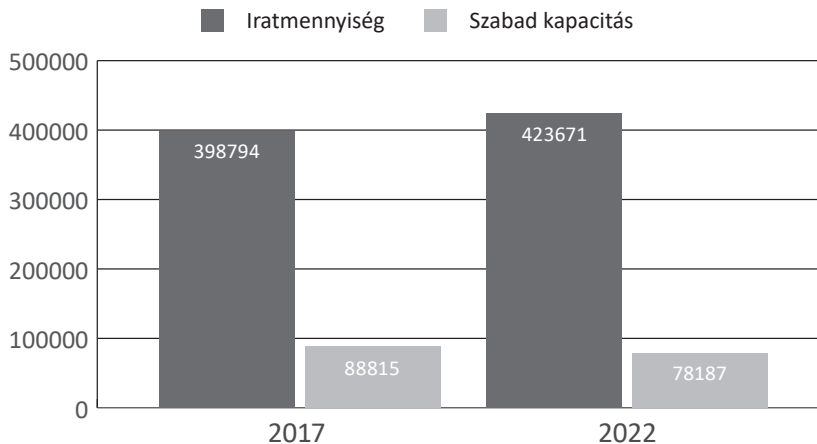
A közlevéltári iratanyag megoszlása levéltártípusonként

4. Mennyi a levéltár szabad raktári kapacitása, hogyan változott ez az elmúlt öt évben?

A szabad raktári kapacitás szinte sehol sem tekinthető pontos és egzakt számnak, mivel a legtöbb levéltárban nem koncentráltan, hanem az egyes iratórzó helyiségekben szétosztottan található még felhasználható részek, illetve minden intézményvezető rendelkezik tervekkel további felszabadítható helyek biztosítására. Ennek ellenére megállapítható, hogy a hazai közlevéltárak ezen a téren nyilvánvalóan komoly problémákkal küzdenek, ugyanis az iratanyag és a kintlévőségek folyamatos növekedése mellett a szabad raktári helyek mértéke összességében a vizsgált időszakban jelentősen csökkent. 2022-ben a szakfelügyeleti ellenőrzések tanulságai szerint a hazai közlevéltárak összesen 78 km iratanyagot tudnának elhelyezni. Több szempontból félrevezető lehet ugyanakkor ez a szám. Egyrészt a szabad raktári kapacitás természetesen egyenetlenül oszlik el a közlevéltárak között: a felmérések szerint 7 hazai közlevéltár (köztük két vármegyei levéltár) egyáltalán nem rendelkezik már üres férőhellyel. Másrészt a szabad helyek mértéke csak abban az összefüggésben értelmezhető, hogy az adott levéltár mennyire naprakész a „levéltárérett” iratok beszállításával kapcsolatban, vagyis mennyi a kintlévősége. E tekintetben pedig – mint azt a következő vizsgálati eredmények is mutatják – egyáltalán nem kedvező a helyzet.

Iratmennyiség és szabad kapacitás a közlevéltárakban

5. Felmérték-e a még az iratképző szerveknél lévő, de már levéltárérett iratanyag mennyiségét? Ha igen, jellemzően mely fondfőcsoportba, illetve mely intézményekhez, szervezeti egységekhez tartozó iratok várnak beszállításra? Mennyi az átvételre váró iratanyag összerjedelme? Hogyan változott ez a mennyiség az elmúlt öt évben?

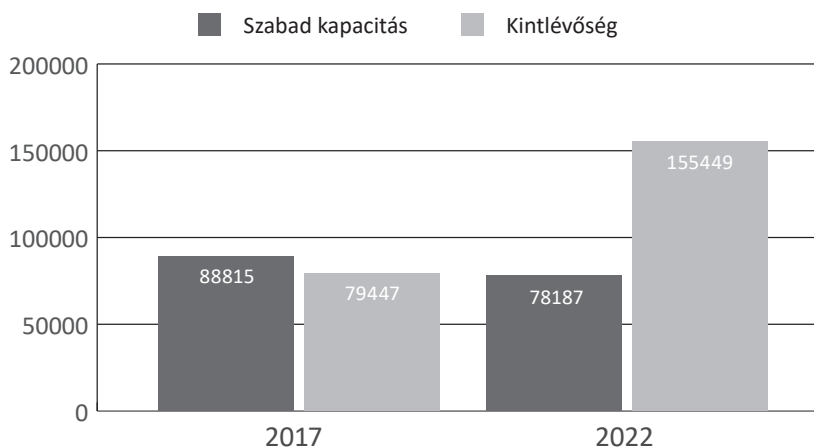
Ezen a téren a szakfelügyeleti vizsgálatok sok tekintetben becslésekre kénytelenek hagyatkozni, mivel számos közlevéltárban csak hozzávetőlegesen tudják meghatározni a levéltárérett iratok mennyiségét, több helyen pedig részletes felmérés csak évekkal ezelőtt készült ebben a témában. Ennek ellenére a megadott számok mindenképpen tanulságosak és figyelmeztetőek, különösen a 2017. évi felmérés adataival összevetve.

A 2022-ben elvégzett szakfelügyeleti vizsgálat tanúsága szerint a hazai közlevéltárakban összesen már több mint 155 km mennyiségű kintlévőséget, tehát a törvény szerint már levéltárba beszállítandó, maradandó értékű köziratot tartanak nyilván. Önmagában a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában 53 km olyan iratanyagról számoltak be, amelynek a jogszabályok szerint már a levéltárban volna a helye, ugyanebben az intézményben ugyanakkor a szabad férőhely mennyisége nem éri el a 3 km-t! Az elmúlt öt évben a felmérések szerint lényegében megduplázódott az az iratmennyiség, amelyet a magyarországi közlevéltáraknak a törvény értelmében be kellene fogadniuk, de erre általában nincsen szabad kapacitásuk.

A beszállításra váró iratanyagok döntő többsége országos szinten a XIX. fondfőcsoportba (Az államigazgatás felsőbb szervei), a XX. (A jogszolgáltatás felsőbb szervei) és a XXVI. (Intézetek, intézmények) fondfőcsoportjába tartozik, míg megyei szinten leginkább a XXIV. (Közigazgatás területi szakszervei), a XXV. (Jogszolgáltatás területi szervei), a VIII. (Intézetek, intézmények), illetve a XXXVII. (Megyei jogú városi, városi és községi önkormányzatok) fondfőcsoport levéltárérett anyagai várnak elhelyezésre.

Az alábbi grafikon a 2017 óta eltelt időszak változásait mutatja a közlevéltárak szabad raktári férőhelyei, valamint az elhelyezésre váró iratanyag mennyiségének vonatkozásában. Érzékletesen megmutatja az ábra az elmúlt években bekövetkezett negatív változást: míg 2017-ben ugyan egyenetlen eloszlásban, de összességében több szabad férőhellyel rendelkeztek a közlevéltárak, mint amennyi beszállítandó „adósságuk” volt, addig 2022-ben már éppen kétszer annyi volt a kintlévőség, mint az üres raktári kapacitás.

Szabad kapacitás és kintlévőség

6. *Őriz-e a levéltár bértárolt iratanyagot? Ha igen, rendelkezik-e a levéltár megállapodással vagy szerződéssel a bértárolt iratanyag kezelésére vonatkozóan? Mennyi a bértárolt iratok terjedelme? A bértárolt iratanyag terjedelme hogyan változott az elmúlt öt évben (gyarapodás és/vagy csökkenés, selejtezés)? Történik-e adatszolgáltatás a bértárolt iratanyagból? Ha igen, éves szinten milyen gyakorisággal?*

A szakfelügyelők megvizsgálták az ún. bértárolt iratanyag mennyiségét is a tagintézményekben, ez alapján a következő állapítható meg. A vizsgált 52 intézményből 37-ben egyáltalán nem jellemző ez, míg 15 levéltár kisebb-nagyobb mennyiségű olyan iratanyagot is őriz, amely hivatalosan nem tartozik az illetékességébe (vagy az illetékességi körbe tartozó szerv nem maradandó értékű irata). Országos szinten kimagaslóan legtöbb bértárolt iratanyag az MNL Nógrád Vármegyei Levéltárában található (9 km), ahol az ezen iratanyagból történő adatszolgáltatás is a legmagasabb évente (közel 2000 eset).

A közlevéltárak 2022-ben összesen közel 15 km (14 891 ifm) ilyen iratot őriznek, ez a 2017-es adatokhoz képest 3,4 km csökkenést jelent.

7. *Vett-e már át elektronikus iratanyagot a levéltár? Ha igen, mely szervektől, milyen típusú anyagokat, és azokat milyen körülmények között őrzi?*

A szakfelügyeleti programban megfogalmazott kérdés alapvetően e-born, vagyis elektronikus formában keletkezett, a 34/2016. (XI.30.) EMMI rendelet hatálya alá tartozó iratokra vonatkozott. Ilyen iratok átvételéről a vizsgált időszakban csupán egyetlen levéltárban, az MNL Országos Levéltárában számoltak be. Azon levéltárak, amelyek vettek át elektronikus iratokat, többnyire csakis CD-n vagy floppy-lemezeken tárolt digitalizált fényképeket, audio- vagy videoanyagokat kaptak meg. Az MNL említett iratátvételek a Belügyminisztérium, az Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium, az Önkormányzati Minisztérium, az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium és a Turisztikai Hivatal elektronikus iratait érintették, amelyeket a Preservica szakrendszerben tároltak el összesen 114 GB terjedelemben.

A 2022. évi második ellenőrzés tapasztalatai a közlevéltárakban

Az év második felében a levéltári iratok őrzésére szolgáló raktárak minősítését végezte el a Szakfelügyelet az MNL által 2017-ben kiadott új Állományvédelmi Ajánlás alapján.

Az év során a közlevéltári szakfelügyelők által ellenőrzött 52 intézmény közül 3 levéltárban nem történt meg a raktárak minősítése: az MNL Pest Vármegyei Levéltárában (a szükséges mérési adatsorok hiányában), a Miskolci Egyetem Levéltárában (az épület felújítása miatt), illetve a Semmelweis Egyetem Levéltárában (az intézmény költözése és az új épület kialakítása miatt).

A vizsgált intézmények raktárminősítésének összesített eredménye szerint a magyarországi közlevéltárak raktárainak és raktárcsoportjainak átlagolt pontszáma 216,8 pont.

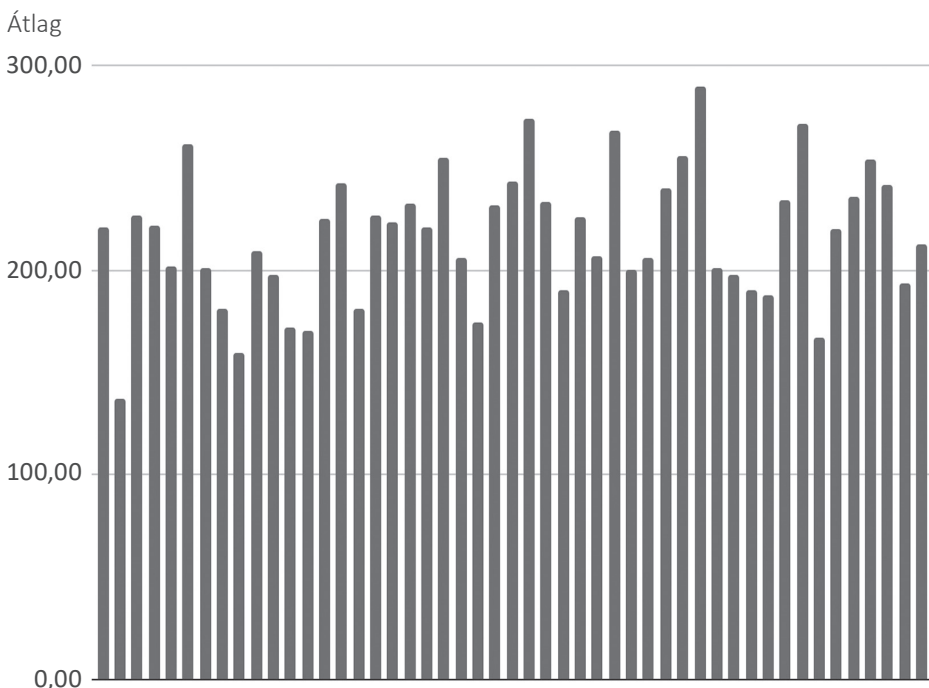
Ez az Állományvédelmi Ajánlás besorolása szerint a **Megfelelő raktár** kategória alsó határán helyezkedik el, ugyanis ide a 210 és 269 pont között minősített helyiségek tartoznak.

Az elmúlt évek során érdemi változás az összes helyiség átlagát tekintve nem mutatható ki, ugyanis 2017-ben ugyanez az átlagolt érték lényegében szinte ugyanennyi, pontosan 217,1 volt.

Az alábbi grafikon a vizsgált 49 közlevéltár átlagos raktárminősítési értékeit mutatja. Az Állományvédelmi Ajánlás az egyes értékekhez a következő minősítési kategóriákat rendeli:

- 0–119 pont: alkalmatlan raktár,
- 120–149 pont: szükségraktár,
- 150–209: elfogadható raktár,
- 210–269 pont: megfelelő raktár,
- 270–300 pont: optimális raktár.

A közlevéltárak átlagos raktárminősítési értékei

Kis mértékű, de pozitív változásnak tekinthető, hogy míg 2017-ben még hat közlevéltár őrzött alkalmatlannak minősített raktárban levéltári anyagokat, addig 2022-ben a szakfelügyelők már csak három ilyen intézményt találtak. A mostani felmérés tanúsága szerint az MNL három vármegyei intézménye (Baranya, Csongrád-Csanád, Nógrád) rendelkezik egy–négy alkalmatlannak minősített levéltári raktárral. Kiemelendő ugyanakkor, hogy a csak ideiglenesen elfogadható ún. szükségraktár (120 és 149 pont között) már sokkal gyakoribb: hét olyan közlevéltár van (MNL Győr-Moson-Sopron Győr, Sopron, Hajdú-Bihar, Komárom-Esztergom, Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyék, a Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár és Tatabánya Megyei Jogú Város Levéltára), amelyek ilyen körülmények között kénytelenek irataik egy részét őrizni, ráadásul több levéltár szinte csak ilyen helyiséggel rendelkezik.

Országos összesítésben 8 alkalmatlannak minősített iratórzó raktárat, valamint 25 szükségraktárat mutatott ki a felmérés (e két szám 2017-ben 16 és 21 volt), összességében tehát az iratanyag fizikai állapotát ténylegesen vagy potenciálisan veszélyeztető raktári elhelyezés problémája terén érdemi, nagyságrendi csökkenést nem sikerült elérni az elmúlt években.

A skála másik végpontját tekintve a magyarországi közlevéltárak közül 7 intézmény rendelkezik legalább egy optimális, 270 és 300 pont között értékelt raktárral: MNL Csongrád-Csanád Vármegye, Országos Levéltár, Budapest Főváros Levéltára, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem (BMGE) Levéltára, Vác Város Levéltára, Magyar Országos Közjegyzői Kamara Levéltára és az ÁBTL. Országos összesítésben 25 olyan iratórzó raktár (vagy raktárcsoport) működik a közlevéltárakban, ahol az Állományvédelmi Ajánlás szerinti optimális állapotokat lehet biztosítani.

A hazai közlevéltárakban az adott intézmény összes raktárát figyelembe véve optimális raktározási körülményeket, vagyis 270-nél magasabb átlagpontoszámot három intézménynél mutatott a raktárminősítés eredménye: ezek a BMGE Levéltára, Vác Város Levéltára és az ÁBTL, míg a raktárak átlagos állapotában legkevésbé megnyugtató helyzetet (180 alatti átlagos értékeket) az MNL Baranya, Nógrád, Komárom-Esztergom vármegyei levéltáraiban, a Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltárban és Tatabánya Megyei Jogú Város Levéltárában regisztráltak a szakfelügyelők.

Már öt évvel ezelőtt is tapasztalhattuk és a mostani raktárminősítések alapján is megállapítható, hogy optimálisnak minősíthető őrzési feltételek a jelenlegi hazai levéltári épületállományon belül lényegében csak állandóan működő és korszerű klimatizáló berendezéssel felszerelt raktárakban teremthetők meg. A természetes hőingadozás és a páratartalom változása a jelenlegi levéltári épületekben hagyományos levéltári eszközökkel nem tartható az Állományvédelmi Ajánlásban meghatározott ideális értékeken belül. Fontos hangsúlyozni ugyanakkor, hogy megfelelő fizikai adottságú és állapotú épületben természetes módon is minimalizálható a hőmérséklet és a páratartalom rövid távú ingadozása, ami állományvédelmi szempontból kulcskérdés. A mesterségesen klimatizált raktárak emellett rendkívüli mértékben kiszolgáltatottak a berendezések kifogástalan és folyamatos működésének, ami általában komoly finanszírozási és üzemeltetési terhet ró az adott intézményre, illetve fenntartójára.

A nyilvános magánlevéltárak ellenőrzése

2022-ben a két magánlevéltári szakfelügyelő összesen 14 nyilvános magánlevéltárat ellenőrzött. A vizsgálatok alapvetően három területet érintettek:

- A levéltár személyi ellátottságának alakulása az elmúlt 10 éves időszakra visszatekintő jelleggel.
- Az illetékességből történő iratátvételek helyzete.
- A levéltár internetes adatszolgáltatásának helyzete.

Az egyes területekre vonatkozóan az alábbi következtetéseket lehet levonni a jelentések alapján.

A vizsgált 14 levéltárban összességében kedvezően alakultak a személyi viszonyok az elmúlt években: némi csökkenés csak a Baptista Egyház Levéltárában történt, viszont a Jezsuita, a Váci Püspöki, a debreceni Görögkatolikus, a Piarista és az Egri Főegyház-megyei Levéltárban is több fővel emelkedett a munkatársak létszáma egy évtized alatt. Fontos, hogy nem csupán a létszám, de a munkatársak képzettségi átlaga is emelkedett és egyre több, jól képzett levéltári munkatársat tudnak foglalkoztatni jellemzően a nagyobb, katolikus egyházi levéltárakban.

Az illetékességből történő iratátvételek esetében meglehetősen vegyes képet mutatott a megvizsgált 14 intézmény: hat helyen egyáltalán nem vesznek át iratokat a fenntartó intézménytől, de általában a többi levéltárban is inkább alkalomszerű az iratátvétel. Több helyütt nem is tisztázott e téren a levéltár hatásköre, és ezzel kapcsolatos fenntartói döntésre várnak. Négy levéltár viszont köziratokat is vett már át egyházi fenntartású oktatási intézményektől, ez utóbbi esetekben mindenütt biztosítani tudják a Levéltári törvény szerinti őrzési és kutatási feltételeket.

Az internetes adatszolgáltatás is vegyes képet mutat az érintett nyilvános magánlevéltárakban. Honlapja mindegyik levéltárnak van, és a kötelezően közzéteendő adatokat is lényegében az összes levéltár szerepelteti a honlapján (egy intézmény csak részlegesen). Az egyoldalú információközlésen túl kiemelendő, hogy három levéltárban – Váci Püspöki Levéltár, Piarista Levéltár, Jezsuita Levéltár – már korszerű és hatékony online kutatási lehetőséget is kínálnak.